

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasi avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . . . 8 K
pol leta . . . . . 4 „
četrt leta . . . . . 2 „
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljna uvrčenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Gradišče št. 2.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Za učiteljstvo.

Kakor smo omenili že zadnjič, so vložili v državnem zboru nemško-nacionalni poslanci zakonski načrt o preosnovi § 55. drž. šol. zakona. Ta načrt, oziroma njega utemeljevanje se glasi:

Die große Dehnbarkeit der im § 55 des R.-V.-G. enthaltenen Bestimmung über die Bemessung der Lehrergehälter hat zur Folge gehabt, daß die verschiedenen Kronländer ihre Lehrer sehr verschieden besoldeten. So bewegen sich die Besoldungen der definitiv angestellten Volksschullehrer in Niederösterreich zwischen 1400 und 2800 K, während diese Gehaltsansätze für Tirol von 600 K für Lehrerinnen und 800 K für Lehrer bis 1450 bzw. 1740 K steigen. Eine solche Verschiedenheit läßt sich aber aus den Unterschieden in den Preisen der Bedarfsartikel gar nicht rechtfertigen, ist vielmehr Ursache, daß Unzufriedenheit und Verbitterung in den Kreisen der Lehrer platzgegriffen hat.

Der Mangel einer genaueren Bestimmung in dem angezogenen Gehaltsparagraphen hat auch dazu geführt, daß in einigen Kronländern die Lehrergehälter in einem argen Mißverhältnis stehen zu den Kosten einer dem Lehrerberufe angemessenen Lebensführung. Dieses Mißverhältnis tritt um so schärfer hervor, als die Lehrerbesoldungen zum großen Teil schon normiert wurden zu einer Zeit, wo die Preise aller Lebensmittel noch nicht jenen Höhenstand erreicht hatten wie in der Gegenwart. Durch die herrschende Teuerung sind unzählige Lehrerfamilien in eine Notlage geraten, deren Beseitigung als eine unabwiesbare Pflicht der Schulerhalter anerkannt werden muß.

Um nun für die Festsetzung der Lehrerbesoldungen eine sichere, jeder willkürlichen Deutung entrückte Grundlage zu gewinnen und gleichzeitig das Mindestmaß der Jahreseinnahme mit dem tatsächlichen Bedürfnisse in Einklang zu bringen, verlangt die Lehrerschaft seit Jahren schon die gehaltliche Gleichstellung mit den k. k. Staatsbeamten der vier untersten Rangklassen. Eine solche Gleichstellung ist nicht nur gerechtfertigt durch die Vorbildung

sondern auch durch die anstrengende, ja vielfach aufreibende Berufsarbeit der Lehrer.

Wie sehr sich die Lehrer gegenüber den k. k. Staatsbeamten der vier untersten Rangklassen heute noch zurückgesetzt fühlen müssen, erhellt aus der Tatsache, daß es definitiv angestellte Lehrer gibt, die sich mit einem Grundgehälte von 800 K begnügen müssen, wogegen der Staatsbeamte in der 11., also untersten Rangklasse schon 1600 K, also genau das Doppelte bezieht. Diese durch nichts gerechtfertigte Ungleichheit wird auch im Laufe der späteren Dienstzeit nicht überwunden, denn es gibt Kronländer, in denen der Höchstbezug eines Volksschullehrers nur 1740 K, der eines Bürgerschullehrers 2320 K beträgt, Bezüge, denen der Höchstbezug eines Staatsbeamten der 8. Rangklasse mit 4400 K gegenübersteht. Selbst in Schlesien, wo das Höchstgehälte der Bürgerschullehrer mit 4020 K bemessen ist, behält der Staatsbeamte immer noch einen Vorsprung vor diesen bestgestellten Mitgliedern des Lehrerstandes.

Hierbei wird noch ganz abgesehen von den Nebenbezügen, bestehend in Aktivitätszulagen bzw. Quartiergeldern, durch welche der Staatsbeamte vor dem Lehrer ebenfalls einen Vozug hat. Auch der große Vozug, der dem Staatsbeamten in einem geregelten Vorrücken in höhere Gehaltsstufen nach der Dienstzeit vor dem Lehrer eingeräumt ist, bleibt hier außer Betracht. Erst recht aber wird sich das Verhältnis zwischen dem Einkommen der Lehrer und jenem der k. k. Staatsbeamten zuungunsten der ersteren verschieben, wenn letztere die allseits als notwendig anerkannte und in sichere Aussicht stehende Erhöhung ihrer Grundgehälter bzw. ihrer Aktivitätszulagen erlangt haben werden.

Mit Rücksicht darauf, daß eine gute Erziehung der Jugend in den öffentlichen Schulen im wohlverstandenen Interesse des Volkes liegt und daß eine solche Erziehung ganz wesentlich auf der Zufriedenheit und der ihr entstammenden Berufsfreudigkeit der Lehrer ruht, darf die Volksvertretung billigen Wünschen, die ihr aus den Lehrerkreisen entgegen gebracht

werden, ihr Ohr nicht verschließen. Sie kann dieser Pflicht im gegebenen Fall umso leichter nachkommen als nichts gefordert wird, was im Gesetze nicht schon verheißen wäre und es sich tatsächlich nur um die Interpretation einer allzu dehnbaren Bestimmung handelt.

Die Gefertigten stellen daher den Antrag: Das hohe Haus wolle beschließen: dem nachstehenden Gesetz-Entwurf wird die verfassungsmäßige Genehmigung erteilt.

Gesetz vom . . . . .
womit die Bestimmung des § 55 des Gesetzes vom 14. Mai 1869, R.-G.-Bl. Nr. 62, bzw. des Gesetzes vom 2. Mai 1883, R.-G.-Bl. Nr. 53 abgeändert wird.

Mit Zustimmung beider Häuser des R.-B. finde ich folgendes Gesetz zu erlassen:

§ 1. Die Bestimmung des Gesetzes vom 14. Mai 1869 R.-G.-Bl. Nr. 62, beziehungsweise vom 2. Mai 1883, R.-G.-Bl. Nr. 53 tritt in ihrer gegenwärtigen Fassung außer Kraft und hat von nun an zu lauten:

Die Minimalbezüge, unter welche kein Land (Schulgemeinde) herabgehen darf, sollen so bemessen sein, daß die Lehrer erster Klasse (Lehrer) und Lehrer zweiter Klasse (Unterlehrer) ihre ganze Kraft dem Berufe widmen und erstere auch eine Familie den örtlichen Verhältnissen gemäß erhalten können. Als solche Minimalbezüge haben jene Bezüge zu gelten, die den k. k. Staatsbeamten der 4 untersten Rangklassen (11., 10., 9. und 8. Rangklasse) nach den jeweilig geltenden gesetzlichen Bestimmungen und zwar in Bezug auf Dienstes-einkommen und Pensionsverhältnisse zukommen.

§ 2. Mit der Durchführung dieses Gesetzes ist der Minister für Kultus und Unterricht beauftragt.

Dieser Antrag ist gemäß § 42, dritter Absatz 1 sofort in erste Lesung zu nehmen.

Za pravice brezpravnih.

V deželnem zboru kranjskem je bil učitelj tisti, ki se je v razpravi o volilni reformi dne 19. t. m. zavzel za pravice brezpravnih

množic našega naroda, ki ostanejo tudi posele osirotele. Zlasti naše delavstvo ne pride do onih pravic, ki mu grede po veljavi in važnosti. Lepo znamenje umevanja naših socialnih in političkih razmer je to, da je ravno učitelj poslanec povzdignil svoj glas za vedno in najbednejše naše prebivalstvo.

Iz Ganglovega govora spoznajo naši čitatelji ves žalostni položaj v deželi in državi. Na podlagi tega položaja naj uravnajo svoje delo — ljudstvu in delavstvu v korist!

Zato objavljamo Ganglov govor tudi mi.

* * *

Visoka zbornica!

Oglašam se k besedi kot polanec delavskega mesta Idrije. Poslanci, bodisi državni ali deželni, so le izvršujoči faktorji želja, potreb in zahtev svojih volilcev. Zategadelj naj si misli visoka zbornica, da govori na moja usta tisto delavsko prebivalstvo mesta Idrije, tako narodno-napredno kakor socialno demokratiško, ki me je postavilo na to častno mesto. Njegov glas je moj glas, ker so me ravno moji volilci pooblastili do tega govora, ko sem se z njimi razgovarjal zadnje dni pred sklicanjem tega zasedanja. Mnenja sem namreč, da naj poslanec, preden zavzame svoje stališče glede tako velevažnega vprašanja, kakor je volilna reforma, ki sega globoko v naše političko življenje, povpraša za mnenje svoje volilce.

In kakšno je to mnenje glede volilne reforme, ki se mu jaz pridružujem z vsem svojim prepričanjem? To mnenje glede volilne reforme — da se izjavim kratko in precizno — je: Taká volilna reforma je nesprejemljiva in odklanjam jo z vso odločnostjo! (Ploskanje in pritrdjevanje na galeriji. — Deželni glavar Šuklje: Pozivljem galerijo, naj bo takoj mirna in naj se vzdruže vsakega pojavnja!)

Taka volilna reforma je ustanovljena v korist posameznim strankam, nikakor pa ni ustanovljena v korist doslej brezpravnim delavskim slojem.

V zadnjih šestih letih je bila v naših časopisih, na različnih javnih in tudi zaupnih shodih volilna reforma vedno na dnevnem redu.

LISTEK.

† Fran Avser.

V nedeljo, dne 30. maja t. l., smo izročili materi zemlji starostu radovljiskega učiteljstva, nadučitelja Franca Avserja, v idilični Bohinjski Beli.

Pogreb, kakršnega menda ni še videla Boh. Bela, nam je bil živa priča, da se je preselil v boljši svet mož, ki je prešel popolnoma v srca tamošnjih vaščanov. Menda ni bilo ta dan na pokopališču pri tem pogrebu človeka, ki bi mogel reči: Nisem se solzil. — Krčevito je ihtela šolska mladina, ko je videla in slišala, da polagajo v hladno zemljo ljubljene učitelja; videli smo jokati dekleta in žene, saj se je poslavljalo od njih njihov nekdanji učitelj-odgojitelj, in videli smo solze v očeh krepkih mož in osivelih starčkov, zakaj prvim je klical ta izprevid v spomin vse one zlate nauke, ki jim jih je podajal pokojnik pred deset in desetletji, želeč, da bi se po njih

ravnali; a od slednjih se je poslavljalo ljub znanec, ki je delil z njimi vse dobro in slabo v dolgi dobi štiridesetih let. Nam tovarišem se je pa krčilo srce, videč, kako umetno je zgrajena v našem blagočutečem narodu ona mrznja do učiteljstva, ki jo moramo tako obilokrat čutiti v svojem življenju, a da bi se ta mrznja nikdar ne porajala, ko bi opustili ljudstvu prosto voljo, da se razvija njih notranji čut naravnim putem. Zakaj uverjeni smo, da naše preprosto ljudstvo dobro ve, kaj mu je ljudski učitelj; in vsa ljubezen, ki jo hrani v svojem srcu napram učiteljstvu v njegovem življenju, prikipi v polni jasnosti na dan, ko zapušča tak učitelj-trpin trnjevo pot svojega življenja.

Lep zgled je bil ravno pogreb pokojnega Avserja.

Nad vse ginljiv je bil nagrobni govor, ki ga je govoril svojemu tovarišu in sošolecu nadučitelju A. Grčar. Tako se more poslavljati edino le sošolec od sošolca, tovariš od tovariša, ki okuša veselje in žalost skoro enako dobo učiteljevanja.

Solze istinite žalosti, ki so tekle po licih govornika, so učinkovale pretresljivo na vse pogrebee, in jasno nebo je bila živa priča, s kako ljubeznijo se je oklepalo prebivalstvo Boh. Bele svojega učitelja.

Pokojni Franc Avser se je porodil v Goričici l. 1844. — Dopršil je v Ljubljani spodnjo gimnazijo — bil je sošolec c. kr. dež. šol. nadzorniku Levcu — potem c. kr. učiteljske, ki je takrat imelo le dva letnika, in nastopil je svojo prvo službo na Bledu kot učit. pomočnik, organist in mežnar, a že meseca decembra tistega leta, t. j. 1867, je dobil službo učitelja-voditelja na enorazrednici na Boh. Beli, kjer je ostal do svoje smrti — nad štirideset let! — ter tako vzgojil, lahko bi rekli, dvojni rod.

Pokojnik je posvetil vse svoje moči edino le šoli in svoji družini. V javnost se ni nikoli podajal, zakaj bil je jako mirne in mehke narave, vse svoje delovanje je osredotočil na šolo, kjer je dosegel prav lepe uspehe posebno v računstvu in lepomislu. Ta predmeta sta mu bila takorekoč vzor predmeta.

L. 1877. je napravil zrelostni izpit — tedaj šele po preteku 10 let od svojega prvotnega nastopa, kar je pa vedno obžaloval, a l. 1878. je postal definitivni.

Pokojnik zapušča zalujočo ženo in štiri sinove, ki so vsi dobro preskrbljeni. Eden je mizarški mojster nekje na Tirolskem, eden je stopil v frančiškanski samostan, a najmlajši se je posvetil gozdarski stroki.

Pokojnik je bil v prejšnjih letih krepkega zdravja, le zadnja leta so ga napadale večalimanj razne učiteljske bolezni, in posebno hudo mu je bilo, ker ga je vid jako zapuščal. Spomladi letos ga je napadla pljučnica, ki ga je spravila tudi pod zemljo.

Rajniki je željno pričakoval regulacije našega gmotnega položaja, ker — to je rad poudarjal — bi potem takoj stopil v zasluženi pokoj. A čakal in upal je skoro 41 let, zaslužene plačila pa ni dočakal. Bogato ga bo pa nagradil stvarnik na onem svetu!

Počivaj v miru, blaga duša! — a.

Volilna reforma je bila tisto preporno jabolko, ki je razdvojilo slovenstvo in ga razdvaja celih šest let, da je zaraditega trpela vsa naša kronovina v kulturnem, socialnem in gospodarskem oziru.

Če pa pogledamo program obeh slovenskih strank, ki tvorita večino te visoke zbornice, vidimo tamkaj z debelimi črkami zapisano odločno in moško zahtevo po uvedbi splošne, enake, direktne in tajne volilne pravice za vsa javna zastopstva, torej tudi za deželni zbor kranjski.

Častiti gospod poročevalec dr. Šušteršič se je n. pr. že l. 1900. na svojih shodih v Kamniku in Ribnici z vso moško odločnostjo zavzemal v imenu svoje stranke za uvedbo splošne, enake, direktne in tajne volilne pravice za vse javne zastope, torej tudi za deželni zbor kranjski poudarjajoč, da pride deželni zbor kranjski do rednega delovanja samo tedaj, ako se uvede volilna pravica na principu splošnosti, enakosti, direktnosti in tajnosti.

Ko je narodno-napredna stranka — menda leta 1905. — revidirala svoj program, so tedaj njeni zaupniki postavili jasno določbo, da stoji narodno-napredna stranka na stališču splošne, enake, direktne in tajne volilne pravice za vse javne zastope, torej tudi za deželni zbor kranjski.

Od vasi do vasi, od mesta do mesta, resnično — kakor je omenil gospod poročevalec dr. Šušteršič — do zadnje kočice se je razburkal slovenski narod, hrepeneče čakajoč tistega trenutka, da se uveljavi taka volilna pravica, ki sloni na principu splošnosti, enakosti, direktnosti in tajnosti. In lahko rečem: Tresle so se gore, toda žal, rodila se je uboga miš.

In da vztrajam pri tem primeru. Ta živalca, ki sem jo imenoval, ima vse lastnosti svojega plemena, volilna reforma — kakršna je danes predložena — pa nima nobene skupne karakterizacije, da bi jo uvrstil v ta ali oni sistem.

Gospoda moja!

Predvsem imamo tukaj zastopan privilegij! Prezviseženi knezoškof je sam svoj volilec in poslanec. Torej zastopa najmočnejšo stranko! (Poslanec dr. Lampe: „Ali se samega sebe voli? Saj je virilist!“)

V drugi vrsti imamo kurijo veleposestnikov. 96 jih je, ki so vpisani v deželno desko. Od teh privilegirancev jih ostane približno 40 doma, približno 50 pa se jih udeležijo volitev in pošlje 10 poslancev. Torej razmerje 5 : 1.

Imamo kurijo mest in trgov, imamo kurijo kmetijskih občin, torej imamo privilegij, imamo kurialni sistem in sedaj imamo privedeno četrto splošno kurijo, v kateri pa smejo voliti vsi volilci, ki imajo že tudi sicer volilno pravico. Torej je obenem zastopan pluralni sistem. Vzemimo veleposestnika, ki je vpisan v deželno desko. Lahko voli v veleposestvu, lahko voli posredno v trgovski zbornici in voli v splošni kuriji. Ako ni to višek pluralnosti, potem ne vem, kaj je še višek!

Visoka zbornica!

Namen vsake reforme bodi in je, da reformira staro tako, da bo novo boljše od starega in da prinaša ljudstvu koristi. V interesu našega delavstva je, ki ostane po svoji večini in na podlagi te volilne reforme še nadalje brezpravno in izide iz tega volilnega boja brez svojega zastopstva, da se volilna reforma uve-

ljava samo na principu splošnosti, enakosti, direktnosti in tajnosti.

Ta princip zagovarjam lahko prvič z interesnega stališča. Delavstvo in tisti brezpravni sloji, ki niso do danes imeli svobodnega vstopa v to visoko zbornico, imajo samo sveto in nepreklicano dolžnost, da plačujejo krvni, direktni in indirektni davek, nimajo pa nobene moči, da bi tudi svoj glas povzdignili tam, kjer se ugotavljajo zakoni in uravnava ustavno in socialno življenje dežele kranjske.

Lahko utemeljim to zahtevo po uvedbi splošne, enake, direktne in tajne volilne pravice tudi s principa splošnega demokratizma.

Gospoda moja!

Med slovenskim ljudstvom mora izginiti domnevanje, da se človek začne šele tukaj ali tukaj. Človek je najlepše ime, in človek se začne takrat, kadar ga je mati rodila.

(Posl. dr. Tavčar: „Ali naj ima že takrat volilno pravico?“)

In zaraditega morajo vsi tisti, ki so do danes bili brezpravni, dobiti to volilno pravico, ki jo pa damo le na podlagi splošnosti, direktnosti, tajnosti in enakosti.

Naposled utemeljujem potrebo po taki volilni reformi tudi lahko z narodnega stališča. Ali naj bi imelo kranjsko nemstvo, ki tvori — recimo — 6% vsega prebivalstva, tako močno zastopstvo, kot ga ima, med tem ko vsi drugi sloji v primeri z njim nimajo primerne števila poslancev??

Jaz sem popolnoma pravičen in priznavam, da gre zastopstvo Slovincem in Nemcem.

Na tem stališču stojim, ker je to že zahteva pravičnosti, da imajo tudi kranjski Nemci svoje zastopstvo, vendar pa le v tisti izmeri, kakor jim gre po številu prebivalstva.

Naposled se pa da tako volilno reformo, ki sloni na principu splošnosti, enakosti, direktnosti in tajnosti, uveljaviti tudi s členom drugim državnega osnovnega zakona, ki pravi, da smo pred zakonom vsi državljani enaki.

Ta enakost pa je mogoča šele tedaj, če se enakost uveljavi tudi glede volilne pravice. To pa gre le na ta način, da [ustvarjajo vsi sloji te zakone, in sicer ustvarjajo tako, da odgovarjajo potrebam vsega prebivalstva, da ne čutijo ljudje samo peze, ampak da so udeleženi tudi pri pravicah.

In sedaj nastane lahko ugovor, da ni mogoče za deželni zbor kranjski uvesti take volilne reforme. Zakaj je ni mogoče uvesti? Pravijo, da se vlada protivi uvedbi take volilne pravice, ki sloni na principu splošnosti, enakosti, direktnosti in tajnosti, da se ji upira in da proti uporu ni nobene odporne sile, ne nobene pomoči.

Pri nas nimamo absolutizma, mi imamo konstitucionalizem, (Posl. Plantan: „Na papirju!“) in zaraditega je vlada samo izvrševalni organ tega, kar sklepa in uveljavlja ljudsko zastopstvo.

Vlada ima pravico in dolžnost, da odmerja in odkazuje pota, da si prizadeva izvrševati in čuvati zakon ljudstvu v korist, ni pa njena pravica in dolžnost, da bi ljudskim zastopnikom ukazovala, kako naj mislijo in sklepajo. Ako temu ni tako, potem smo mi popolnoma brezpotrebni, potem naj pa vlada sama uveljavlja to in drugo, mi pa gremo lahko domov in prihranimo deželni blagajnici vsaj dijete. (Klici na galeriji: „Dobro!“)

božna ali svetna, je prišla izpod njegovega peresa. Zato ga je posebno vnel rajni brat Andrej. Na mestu sedanje Koširjeve vile v Podbrezjah sta imela klop pod košatim hramom. Tam sta presedala proste ure in zrla po lepi ravnini. Največ pesem sta ravno tu napisala. Ker France ni bil toliko nadarjen, mu je vse umotvore opilil brat Andrej.

Usoda mu ni pustila do zakona. Pri sebi je imel v začetku mater in sestro. Mati je pokopana v Stožcah. Sestra Marija pa še živi v Škofji Loki.

Jako rad je prišel poleti za par dni k sorodnikom v svoj rojstni kraj. Za tega se je vedno zanimal. Že pred leti bi se rad preselil v Podbrezje; to namero je opustil na sestrično prošnjo.

Sedaj pa ležiš poleg rojaka in prijatelja — župnika Kersica — v hladnem grobu. Ostanesh vsem v dobrem spominu! Počivaj v miru!

J. J.

Ravno tisto se je zgodilo takrat, ko je završičalo med avstrijskimi narodi, in se je zahtevala splošna in enaka volilna pravica za državni zbor na Dunaju. Takrat je ministrski predsednik grozil z vso odločnostjo, da vlada nikdar ne dovoli take volilne reforme.

Ali se spominjate, kako so delavske mase povzdignile svoječasno svoj glas in zahtevale, da se vrata dunajske zbornice odpro vsem tem množicam in da naj se od tam kakor dobrodejno solnce razvije tista dobrota, ki daje vsem državljanom svobodo v izvrševanju aktivne in pasivne volilne pravice. Spominjam lahko visoko zbornico še na druga dejstva. Ali tedaj, ko je začela vlada to odločno voljo vsega prebivalstva, zlasti vseh avstrijskih delavskih slojev, je hitro uveljavila splošno in enako volilno pravico za državni zbor.

Kako čvrsto stoji časih mnenja in nazori vlade, se da dokazati z mnogimi drugimi primerami. Visoki zbornici je znano, kako stališče so zavzemali zlasti visoki krogi glede militaristiške avstro-ogrske enotnosti. Nobene koncesije se ni hotelo dati spočetka. Ali danes vemo, kako se madjarščina zajeda v militaristiško telo, vemo, kako je volja ljudstva zmaga tako visok neomajen princip. In ako bi torej vlada, ki je bila takrat tako trdovratna in je stala na stališču, da ne pripusti uvedbe splošne, enake, direktne in tajne volilne pravice, imela res toliko moči, toliko življenske sile, bi morala prepričati tako volilno reformo, kakor jo izkuša potisniti v ozadje sedaj pri nas na Kranjskem.

Vlada pade, ljudstvo ostane! In s tem ljudstvom ostanejo vse tiste želje in potrebe po raznih reformah, ki globoko segajo v njegovo življenje. In dolžnost vlade je, da kaže ljudstvu legalna pota, ki po njih lahko doseže svoje pravice. Dolžnost vlade pa ni, da ščuje ljudstvo in vnaša politiške strasti strank tako daleč, da pride ljudstvo v konflikt z raznimi kazenskimi zakoni.

Potem je tudi moč veleposestva, ki stoji nasproti uvedbi take volilne pravice, kakršno imam v mislih.

Priznavam, da imajo veleposestniki na Kranjskem, naši plemiči (Dr. Lampe: „Ki so živeli pred stoletji.“ Smeš na levi.), ki so živeli pred stoletji za kulturo, za rešitev naše dežele mnogo zaslug.

Ako je torej stališče vlade tako, da vztraja pri tem, da se ohrani kurija veleposestva, ali bi ne bilo potem vsaj pravično, da to, kar je njim zagotovljeno, tudi drugim da, da bi se torej vsaj v mestni in kmetiški skupini uvedla resnična, to je splošna in enaka volilna pravica, če je pogoj volilne reforme res ta, da ostane še dalje moč veleposestva!

Slišal sem, da vlada nikakor noče, da bi v tem jubilejskem letu ne deloval deželni zbor. Vlada hoče naša patriotska čuvstva zlorabljati v svoje namene.

Jaz sem popolnoma prepričan, da po tej volilni reformi izide iz boja številna in zmagnosna samo Slovenska Ljudska Stranka. Takšna moč ji gre v sedanjem položaju. Naj bi bila zadovoljna s tako močjo, pa naj bi izdatnejše vplivala na vlado — ker ima vlada strah pred močnimi ljudmi! — da bi se ne upirala uvedbi volilne reforme po principu splošnosti, enakosti, direktnosti in tajnosti.

Visoka zbornica! Iz vsega tega, iz mojih izjavanj je razvidno, da se jaz v imenu svojih volilcev nikakor ne strinjam s predloženo volilno reformo in da ne morem glasovati zanjo!

Tedaj, ko je častiti gospod poslanec dr. Šušteršič utemeljeval nujnost volilne reforme, je dejal, da naj se odpro s sprejetjem volilne reforme vrata v to visoko zbornico vsem slojem slovenskim.

Jaz navdušen ponavljam te lepe besede: Naj se odpro vrata, odpro naj se od znotraj na ven, da jih ne bo sila ljudstva odprla od zunaj na noter. Lepše bi bilo, ako bi visoka zbornica sama dala brezpravnim slojem, kar jim gre, in vsi bi z veseljem zavriskali in rekli: To so tisti možje, ki so resnično zastopniki naših koristi! Ako se to ne zgodi — in to bi bila dolžnost tistih, ki so bili v ustavnem odseku — bo še večji ogenj zažarel in vzplamtel med našimi brezpravnimi sloji. Naj ulica govori — kakor je govorila ulica na Dunaju — da si osvobodijo pot v to visoko zbornico!

Usojam se torej izjavljati, da ne morem glasovati za volilno reformo, kakor jo predlaga ustavni odsek.

Priporočam pa svoj predlog, ki se glasi:

Deželni zbor skleni:

I.

Deželni zbor kranjski stoji neizprosno in neomajano na stališču splošne, direktne, tajne in enake volilne pravice.

II.

Stoječ na tem stališču, ne priznava in ne sprejme nobene druge volilne reforme razen take, ki je izvedena po principu splošnosti, direktnosti, tajnosti in enakosti.

III.

Deželni zbor poverja ustavnemu odseku nalogo, da izdela do jesenskega zasedanja volilno reformo, ki ji boji podlaga splošna, direktna, tajna in enaka volilna pravica.

IV.

V ta namen ostani ustavni odsek še nadalje v permanenci.

(Ploskanje in odobravanje na galeriji.)

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodonosno naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani.

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca maja: K 87.931.36.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v pošt-nih znakah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Domoznanstvo.

Dne 11. t. m. je imelo logaško okrajno učiteljsko društvo redni občni zbor v Starem trgu pri Ložu. Na sestanku je predaval tudi profesor Orožen iz Ljubljane, in sicer o domoznanstvu. Ker so bila izvajanja govornikova jako poučna, naj navedem, kar bi utegnili zanimati „Tovarišev“ čitatelje.

Učence ljubi svoj domači kraj, a čišal bi ga še bolj, da je dlje časa od doma. Opazovanje olajša pouk. Ker nimamo sredstev, da bi seznanili otroka z mnogimi zanimivostmi in znamenitostmi in naturo, moramo vaditi učence potovanja na zemljevidu. Domoznanski pouk naj pripravlja umno čitanje zemljevidov. Domišljija pretvarja razne znake v — podobe.

Velika ovira domoznanskega pouka na ljudski šoli je nezadostna ureditev učiteljskih. Organizacijski statut ne podaja za pouk zadostnih sredstev. Zgodovinske knjige so pomanjkljive, tako n. pr. niti ne omenjajo znamenitega vladarskega sestanka v Ljubljani. Učiteljskišnikom se ne nudi prilike spoznavati ožje in širše domovine. Pri nas so popolnoma tuja poučna potovanja gojencev. Država, oziroma dežela in razni denarni zavodi bi morali slediti v tem oziru — Hrvaški. V drugem letniku učiteljskega naj bi se uvedle posebne ure za domoznanski pouk. Glavno učilo na vsakem učiteljskem pa bi bil — relief domače dežele.

Tudi čitanke za ljudske šole so nedostatne, ker jim manjka domoznanstva, pisanega v — Erjavčevem štilu.

Čitanke višjih razredov bi morale imeti kot dodatek zemljevid šolskega okraja in vsaj eno pokrajinsko sliko ter črtan zemljevid dotične slike.

Profesor Orožen je nato podal nekako navodilo, kako bi se uspešno podaval domoznanski pouk ter je priporočal učiteljsstvu, da upošteva sledeča vprašanja:

Kje je domači kraj na zemljevidu? Zemljepisna leža. Odkod ime domačega kraja? Kateri potok, reka teče mimo? Ali je izvir visoko nad okolico? Ali je v bližini jezero? Razgled z griča ob raznih letnih časih. Kje zahaja in vzhaja solnce? Kaj opazuješ v naravi? Zemljepisni pojmi. Kakšno tvarino izkopljemo ako napravimo jamo? (Ilovica, nanošena prst itd.) Kako visoko je kraj nad morsk gladino? Absolutna, relativna višina. Vremenske razmere. Ali je domači kraj vaš, trg, mesto? Koliko ima hiš, prebivalcev? Kakšne vere so, kakšne narodnosti, s čim se pečajo? Zemljiska in davčna knjiga. Občila (ceste, železnice itd.)? Kaj je v občini (cerkev, šola, posojilnica, izobraževalno društvo, kmetijska podružnica) kateri kraji spadajo k občini. Politiška in katastralna občina. Občinsko imetje, dohodki. Katero mesto je v bližini? Kako so predniki skrbeli za kraj? Prazgod-

Dalje v prilogi.

† Franc Praprotnik.

Najlepši izprehod imajo Ločani za grad ali uršulinski samostan, odkoder se jim nudi prekrasen razgled po širnem sorškem polju in po kranjski ravnini tja do Karavank in Kamniških planin. Ob potu so klopi, kjer počijejo lahko starčkove trudne noge. Nihče ni rajše zahajal tja kakor 10. t. m. umrli Franc Praprotnik, učitelj v pokoju.

Rojen je bil 4. oktobra 1831. v Podburjah na Gorenjskem. Bil je brat našemu pravaku Andreju. Oče je bil cerkvenik; po njegovi smrti je prevzel to službo rajni France l. 1849. Na bratovo prigovarjanje je šel na tedanjo preparandijo v Idrijo. Služboval je sedem let v Podbrezjah, štiri leta v Lescah, osem let na Ježici in šestnajst let v Preski. V pokoju je bil trinajst let. — Še dandanašnji se ga z veseljem spominjajo v vseh zgoraj navedenih krajih. Jako pri srcu mu je bila šola, za katero se je zanimal še zadnja leta. Bil je tudi organist. Marsikaka pesemca, na-